

BERTSOLARISMO

Podemos nacer bertsolari, tener de manera innata las cualidades necesarias, pero seremos un buen bertsolari ...con trabajo

Simona Kol'vecková

Bertsolarismo alebo *bertsolaritza* je improvizovaný ústny prejav v spievanej a zároveň aj veršovanej forme, ktorý prezentujú *bertsolaris*; tento prejav je typický pre Baskitsko.

BERTSOLARISMO A HISTÓRIA

Pred XIX. storočím existuje veľmi málo údajov o bertsolarisme. Niektorí výskumníci sa však domnievajú, že počiatky siahajú až do obdobia vlády Arabov. Názory o vzniku sú rozličné, niektorí tvrdia, že táto tradícia existuje už od XV. storočia, iní naopak od XIX. storočia. Ako uvádza Joxe Azurmendi, baskitský spisovateľ, bertsolarismo vznikalo od XIV. storočia, o čom svedčia aj piesne zaoberajúce sa vojnami, rodinnými hádkami alebo víťazstvom nad nepriateľom.

V XIX. storočí zohráva bertsolarismo dôležitú úlohu a práve počas tohto obdobia sa stáva klenotom ústnej literatúry. Toto storočie je veľmi tvrdé a preto je ústrednou témou pre *bertsolaris* nostalgia za domovom, láska a vojna.

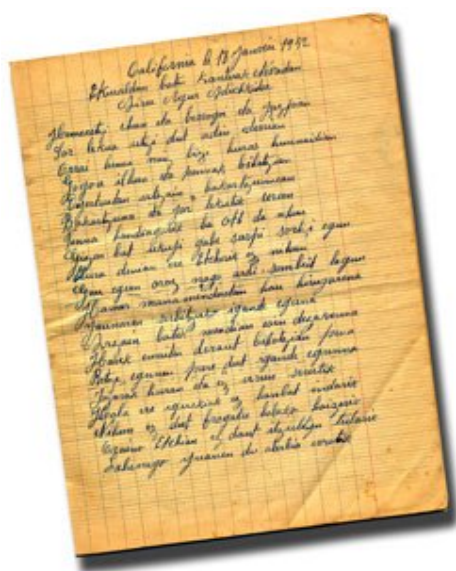
BERTSOLARISMO A LITERATÚRA

Rýmovanie básní od spisovateľa Bernarda Detchepareho nám pripomína techniku bertsolarismu. V 17. storočí dvaja baskitskí autori, Allande Oihenart a Joanes Etxeberri de

Ciboure, sa svojou tvorbou a veršovaním približujú k spomínanému fenoménu. V 18. storočí je ovplyvnenie bertsolarismom viditeľné u viacerých autorov.

Väčšina *bertsolaris* boli jednoduchí ľudia, ktorí nevedeli písať ani čítať. Aj napriek tomu sa však ich verše zachovali. Vďaka iniciatíve vzdelaných ľudí boli niektoré improvizácie týkajúce sa lásky, prírody, rodiny alebo štátu zaznamenané osobami, ktoré vedeli písať.

Tieto rukopisy sa potom predávali pri vchode do kostolov. Neskôr sa verše tlačili a šírili sa na verejných priestranstvách. Niekedy dokonca samotný improvizátor obchádzal dediny a nahlas spieval, aby ich ľahšie predal.

Práve vďaka týmto listom neupadli niektorí *bertsolaris* do zabudnutia. Táto tradícia pokračovala aj naďalej, a tak v roku 1946 Félix Iriarte de Banca využil tento spôsob pri propagácii svojich veršov (Hitlerren amentsa - Hitlerov sen) a jeho dielo bolo publikované v prvých novinách a časopisoch. Niektorí prijali a dokonca navrhli uverejňovanie veršov. Týmto zmizli listy s veršami a začali publikácie v novinách. V období jedného roku (1931-1932) vydával dokonca týždenník Bertsulariya tieto verše a životopisy *bertsolaris*. Všetky vydania týždenníka boli spojené do celku a vznikla tak zbierka Sendoa, ktorá bola vydaná v knižnej podobe.

V súčasnej dobe sú to časopis Argia, noviny Herria a Berria, a mnohé ďalšie, ktoré publikujú články s veršami. Mnohé z veršov sú už takisto dostupné aj na Internete. (<http://www.armiarma.com/urkiza>).

BERTSOLARIS

Bertsolari – doslovný preklad tohto slova by bol „veršovateľ,” je to osoba, ktorá sa venuje skladaniu, spievaniu a improvizovaniu veršov v baskitčine. Títo improvizátori predvádzajú svoju kreativitu pred publikom, ktoré im zadá tému a oni musia v tom momente vytvoriť rýmovačku. Byť *bertsolarim* si vyžaduje určitý talent. Keďže dopredu nepoznajú tému, nemôžu si vopred nič pripraviť. *Bertsolari* preto musí byť pohotový, mať rozsiahle vedomosti ohľadom kultúry, musí mať zmysel pre rytmus, mať dôveru v seba a svojich kreatívnych schopnostiach. Najdôležitejšie je mať vynikajúcu pamäť, pretože počas veršovania sa musí vyhýbať opakovaniu tých istých slov. Mnohí z nich si dokonca pamätajú verše spievané pri dôležitých príležitostiach, ako aj rok a miesto konania.

TECHNIKA

Bertsolarismo má svoje vlastné podmienky: improvizácia, koordinácia slov a hudby, prednes básní pred publikom, etc.

Bertsolari musí počas zopár sekúnd zvoliť melódiu, nájsť rým a vypracovať obsah básne.

a) Melódia: ako základ si stále zvolí nejakú známu melódiu, ktorú musí prispôbiť k danej téme (smutná, šťastná..), ale predovšetkým musí melódia odpovedať štruktúre rytmu.

Ma-nex gaz-te-a / ler-den e-de-rra / es-ku-an miz-pir ma-ki-la
1 2 3 4 5 / 6 7 8 9 10 / 1 2 3 4 5 6 7 8

b) Rým: *bertsolari* musí ihneď vytvoriť bohaté rýmy, aby bol rým bohatý, musí mať prinajmenšom jednu samohlásku so spoluhláskou (personaje, coraje, ...). Aby bol vytvorený verš nesmie sa na jeho konci opakovať to isté slovo. Ten, ktorý nerešpektuje počas súťaže toto pravidlo, je automaticky diskvalifikovaný.

c) Obsah: na záver je už len potrebné aby mali verše zmysel, a aby sa zhodovali s danou témou a melódiou. Čím viac je *bertsolari* vynaliezavý a rýchly, tým je lepší aj obsah. Využíva techniku časomier- posledná veta strofy je osou celej konštrukcie.

História a súčasnosť *Bertsolaris*:

V dávnych časoch pochádzala takmer väčšina *bertsolaris* z jednoduchých pomerov, buď boli pastiermi alebo roľníkmi. Práve z toho dôvodu boli ich prezývky odvodené od ich rodnej dediny; ako napríklad Juan Francisco Petriarena nazývaný *Xenpelar*, táto prezývka bola odvodená od domácnosti "*Xenpelarre*" de Rentería. V období keď ešte neexistovali noviny, programy v rádiách a televízii, bol *bertsolari* považovaný za svetskú osobnosť, ktorý priťahoval okolitú pozornosť a dokázal perfektne komunikovať s občanmi.

V dnešnej dobe má byť *bertsolari* oblečený ako v bežný deň, bez výrazného oblečenia alebo obleku, ženy nemajú byť namaľované; majú pôsobiť prirodzene. Ruky by mali mať buď za chrbtom alebo vo vreckách.

BERTSOLARISMO XXI. STOROČIA

Počas 90. rokov XX. storočia sa zvýšil záujem o *bertsolarismo*. Joserra Garzia, Andoni Egaña a Jon Sarasua v knihe *Umenie bertsolarismu* rozdeľujú aktuálne *bertsolarismo* na 5 rôznych prejavov.

1. Najdôležitejším je prejav ako kultúrny výjav, tieto prejavy majú rozličné úrovne formality. Môže to byť vystúpenie v kine, divadle, alebo na verejných miestach počas osláv počas ktorého vystupujú dvaja až ôsmi *bertsolaris*, ktorých si vyberajú organizátori.

2. Súťaže a majstrovstvá, kde improvizátori súťažia pred porotou, ktorá im neskôr udelí ocenenie. Tieto súťaže majú rozličné úrovne, od detských, mládežníckych až po krajské; za najdôležitejšiu udalosť sa považuje *Campeonato de Euskal Herria* (Majstrovstvá Baskicka), ktorá sa koná každé štyri roky.

Prvé majstrovstvá bertsolaris

Majstrovstvá bertsolaris 2005

Prvé majstrovstvá sa konali v roku 1935 v San Sebastián-Donostia, tejto udalosti sa zúčastnilo 20 *bertsolaris*, prvým víťazom sa stal Ignacio Eizmendi, “*Basarri*.” Bola vytvorená aj porota, ktorá hodnotila kandidátov. Doposiaľ posledné majstrovstvá sa konali v roku 2009, prvýkrát v histórii sa víťazom stala žena, Amaia Lujanbio.

3. Kolektívna a neformálna aktivita: brané ako určitá forma zábavy medzi skupinou priateľov, ide o neformálnu zábavu, ktorá sa väčšinou koná vo vinárni alebo krčme a funguje v skupinkách, ktoré sa vytvárajú na dedinách alebo v meste.

4. Výučba: bertsolarismo sa stalo doplnkovou súčasťou na základných a stredných školách, boli publikované rôzne didaktické materiály, ktoré pomáhajú pri výučbe (kazety, knihy).

5. Šírenie pomocou médií: programy v rádiu a televízii, vysielané každý týždeň.

Bibliografia

- http://www.cdd.emakumeak.org/ficheros/0000/0547/del_bertsolarismo_silenciado-1.pdf
- <http://bdb.bertsozale.com/es/orriak/get/2-bertsolaritzari-buruz--historia>
- <http://www.euskomedia.org/aunamendi/13609/17895>
- http://www.bertsulari.com/historia/bertsularitzaren_historia/bertsularitza_jatorria
- <http://www.vivelohoy.com/entretenimiento/8088273/bertsolari-el-arte-de-la-improvisacion-en-verso>
- <http://www.hiru.com/literatura-vasca/bertsolarismo-en-el-siglo-xix>